

'Wonen' in het huishoudkundeonderwijs

Op initiatief van de Stichting Opleiding Leraren (SOL) in Utrecht kwamen eind maart docenten van verschillende NLO's en THW's (resp. Nieuwe Lerarenopleidingen en opleidingen voor Toegepaste Huishoudwetenschappen) bijeen om te praten over het vak *wonen* binnen de huishoudkundeopleiding. Vrijwel alle opleidingsinstellingen en de vakgroep Wonen van de Landbouwhogeschool reageerden op de oproep van Gerda Casimir en Jur Kaper. Uiteindelijk waren vertegenwoordigers van 7 NLO's en 2 THW's en van de eerder genoemde vakgroep Wonen aanwezig.

Daaruit blijkt wel dat het onderwerp velen ter harte gaat - vanwege het belang van een goed 'wonen'-onderwijs en misschien ook omdat wonen binnen huishoudkunde altijd al min of meer een *probleem* is geweest. Dit laatste niet omdat er over het wonen niet genoeg te onderwijzen zou zijn dat direkt verband houdt met de dagelijkse verzorging van mensen, maar omdat een vak als wonen zich makkelijk *van de dagelijkse verzorging af* kan bewegen.

Houdt men zich met wonen bezig, dan komt men al gauw terecht bij ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing, en de organisatie daarvan. De wensen en behoeften van bewoners en hun inbreng in het besluitvormingsproces vormen daarin maar een klein onderdeel. Dit kleine onderdeel apart behandelen, en zich met het grote geheel maar summier bezighouden is echter onmogelijk. Een vak als verzorgingstechnieken daarentegen is eenvoudiger overzichtelijk en toegespit op de dagelijkse huishoudvoering te onderwijzen.

Als men in het onderwijs zit is het belangrijk zich af en toe eens te bezinnen over dit soort zaken en de grenzen en mogelijkheden van het vakgebied te verkennen. Op de studiedag in Utrecht gebeurde dit aan de hand van de syllabus wonen en huishouding, *een inleiding over wonen binnen huishoudkunde* van de hand van Gerda Casimir. Na een korte inleiding van de schrijfster werd deze van commentaar

voorzien door Jan Buwalda (Ubbo Emmius, Groningen, NLO) en Boukje Zwanenburg (Nieuw Rollecate te Deventer, THW). Zoals te verwachten waren bij deze eerste, vooral *probleemverkennde bijeenkomst*, hun opmerkingen veelal algemeen en kwamen ze direkt voort uit de praktijk van het onderwijs. Nadat deze sprekers hun woord hadden gedaan, ontstond er een gedachtenwisseling waaraan iedereen - er waren zo'n 15 mensen - deelnam.

De syllabus *Wonen en huishouding*, gebruikt door de studenten huishoudkunde van het tweede leerjaar vormt, aldus het 'woord vooraf', de neerslag van discussie over wonen binnen huishoudkunde aan de SOL. Het wonen wordt er daarom in benaderd *vanuit huishoudkunde*. 'De huishoudkunde houdt zich bezig met de afstemming van de beschikbare middelen op de behoeften. De woning kan als middel gezien worden: de plaats waar mensen in hun behoeften voorzien. Dit middel moet niet als een vaststaand, onveranderbaar gegeven gezien worden: het kan zo nodig veranderd worden, aangepast, anders ingericht zodat het beter voldoet. Het wonen zelf is een behoefte. Mensen hebben behoefte aan een dak boven hun hoofd, een plaats waar ze veilig zijn, iets van zichzelf hebben, mensen kunnen ontmoeten, zichzelf kunnen ontplooiën...' In dat kader werden de verschillende hoofdstukken samengesteld: over *woonproblemen, woningbehoefte, het woningaanbod, normen en waarden, wonen en huishoudvoering, de prijs* van het wonen, *bescherming en organisatie, wonen in het onderwijs*. De hoofdstukken bestaan ieder weer uit een aantal onderdelen. Alles bij elkaar op het eerste gezicht een vrij volledig overzicht. Over de kwaliteit van de syllabus als overzicht waren Jan Buwalda en Boukje Zwanenburg het in ieder geval eens. Jan noemde hem 'een waardevolle informatiemap' en Boukje prees de manier waarop de stof werd behandeld. Wel misten zij een paar elementen: Jan het *wonen in ontwikkelingslanden* en het *wonen van buitenlanders* in Nederland, Boukje o.a. het *milieu* en het *wonen als stedelijk probleem*. Beiden vonden dat de beleidskant van het wonen (economie, ruimtelijke ordening) te weinig tot zijn recht kwam. Verder hadden zij problemen met het feit dat het hele verhaal

slag ligt
tsverbruik
van een
e elektrici-
hreven
ens Smit en
de Veren-
itsbedrijven

uden ver-
n aanslui-
iteitsnet.
antal huis-
n een be-

weg 310.

sterk gericht was op de *individuele huishouding* in zijn *individuele huis*. Jan – van huis uit bouwkundige – vindt dat je wonen *ruimer* moet zien: het is niet alleen het bevredigen van behoeften – waaronder zelfaktualisatie – maar ook een activiteit waarmee je de aarde leefbaar maakt. Volgens Boukje – woonekologe en werkzaam geweest als inspraakcoördinator – *vertoebelt* een huishoudkundige (dus individuele) benadering van het bouwproces een goed zicht erop. En zonder dat zicht is invloed erop niet mogelijk. Zij is het niet eens met de benadering waarin de bewoner wordt gezien als opdrachtgever, maar voelt meer voor de zienswijze van Burie: een *ruilproces* waarbij de bewoner dus weinig te bieden heeft.

De voornaamste kritiek betreft dus juist dat wat het *huishoudkundige* element uitmaakt! Gerda bracht hiertegen in dat deze *individuele benadering een bewuste keus is geweest*: 'Je bent vanuit de huishoudkunde toch bezig mensen te helpen met hun eigen woonproces, dus individueel. Daaromheen zit de maatschappij, die de grenzen van de mogelijkheden bepaalt.' Zij illustreerde dit nog eens aan de hand van het *huishoudkundig schema*, waarin het huishouden, dat door middel van huishoudelijke activiteiten met behulp van diverse middelen in zijn behoeften voorziet, wordt geplaatst in een maatschappelijke context (ekonomie, milieu, normen en waarden). Maar, zo werd geopperd, je kunt natuurlijk ook beginnen met de maatschappij en de beperkingen die deze oplegt, waardoor echte keuzevrijheid niet mogelijk is. Of vanuit de eigen situatie een koppeling maken met de maatschappij.

Bij dit alles speelt de gehanteerde *norm* als 'startpunt' een rol. Moet je studenten nog leren hoe ze 'moeten' schoonmaken, of is het beter ze bepaalde *benaderingswijzen* van een (reinigings-) probleem bij te brengen? Als voorbeeld van een benaderingswijze werd het *structuurmodel* genoemd, een methode ontwikkeld aan de Landbouwhogeschool. Uitgaande van de behoeften van individuen komt men tot de plattegrond van een woning of een wijk (via een zg. relatieschema). Sommigen gebruiken deze methode, anderen niet. Als *didactisch hulpmiddel* zou hij geschikt zijn volgens sommigen, als hulpmiddel voor in-

spraak echter niet.

Uit de gesprekken – van een discussie kon je eigenlijk niet spreken; er was geen sprake van aanvallen en tegen-aanvallen – bleek dat er ondanks de verschillen toch veel gemeenschappelijk is. De doelstelling van het vak huishoudkunde bestaat bij alle opleidingen toch voor een belangrijk deel uit het bijbrengen van een bepaald *bewustzijn* voor de veelheid aan problemen waar 'de mens in zijn huishoudensituatie' mee te maken krijgt, en dat kan op verschillende manieren gebeuren. De ene opleiding legt daarbij meer het accent op bepaalde *praktische vaardigheden* dan de andere. Dit hoeft aan de uiteindelijke kennis van de studenten natuurlijk niets af te doen. Maar daarom is het niet minder interessant om te weten hoe je het huishoudkundeonderwijs, waaronder het wonen, het beste kunt inrichten.

Een *vergelijking* tussen de opleidingen ligt dan voor de hand. De middag werd dan ook gebruikt om de onderwijsprogramma's naast elkaar te leggen. Achteraf jammer dat die niet van te voren op papier waren gezet. Verder dan 'naast elkaar leggen' kwam men inderdaad ook niet: voor een echte vergelijking moet men de programma's eerst op zich in laten werken.

Gerda Casimir, waarschijnlijk met een lamme hand vanwege het vele bordschrijven na afloop: 'Ik denk dat er veel ideeën in zitten waar we nog op door zouden moeten gaan.'

En dat gaat inderdaad gebeuren. Op 29 juni 1983 gaat de groep verder en organiseert in Wageningen een seminar voor docenten wonen van de opleidingsinstituten.

De bedoeling is een *uitwisseling* van didactische hulpmiddelen, werkvormen en literatuur. Een belangrijk onderdeel is verder met het *structuurmodel* aan de gang te gaan, en de mogelijkheden daarvan voor het onderwijs kritisch te bekijken. De 'wandelingen' zullen tenslotte dit waardevolle initiatief compleet maken.

De organisatie is in handen van Annelies Koningsveld (De Laan, Den Haag), Klaas Muilwijk (Interstudie, Nijmegen) en Boukje Zwanenburg (Nieuwe Rollocate, Deventer).

Kontaktadres: Annelies Koningsveld-Den Ouden, Terweeweg 118, 2341 CW Oegstgeest, tel. 071-170436. M. van de Vijver